

ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ
щодо використання неліцензійного
програмного забезпечення
та його легалізації на підприємстві

підготовлено Інформаційним центром Вінницької ТПП
2011 рік

ЗМІСТ

1. [Звернення Голови Державного департаменту інтелектуальної власності](#)
2. [Відповідальність за використання нелегального програмного забезпечення](#)
3. [Рекомендації щодо забезпечення правомірності використання комп'ютерних програм у діяльності суб'єктів господарювання](#)
4. [Методика аудиту програмного забезпечення](#)
5. [Рекомендації з формування плану переходу на ліцензійне програмне забезпечення](#)

Інформаційні матеріали складаються з рекомендацій, які описують відповідальність за порушення авторських прав при використанні “піратських” копій комп'ютерних програм та методику переходу підприємства на ліцензійне програмне забезпечення. Інформація взята з відкритих джерел і носить рекомендаційний характер.

Якщо Ви бажаєте придбати легальне програмне забезпечення або отримати консультацію з питань його використання, будь-ласка звертайтеся до Інфоцентру Вінницької торгово-промислової палати за адресою м.Вінниця, вул.Соборна, 68, кім. 101, телефон/факс (0432) 53-03-13, (0432) 52-59-59 www.soft.vn.ua

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Україна, МСП 03680, м. Київ-35, вул. Урицького, 45
Тел.: (044) 494 06 06. Факс: (044) 494 06 67. E-mail: post@sdip.gov.ua

06.03.2009 № 16-14/1280

Керівникам суб'єктів господарювання

Шановний керівник суб'єкта господарювання !

З кожним роком проблема комп'ютерного піратства набуває все більшої гостроти та актуальності, привертаючи увагу міжнародної спільноти й громадськості до питань додержання авторських прав в Україні.

Вступ нашої держави до Світової організації торгівлі та активна підготовка до проведення чемпіонату з футболу «Євро-2012» вимагають більш рішучих кроків на напрямку попередження правопорушень зазначеної категорії та організації превентивної роботи на цьому напрямку.

Незаконне відтворення та розповсюдження комп'ютерних програм є порушенням прав інтелектуальної власності, яке тягне за собою цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність.

Відповідно до статті 176 (порушення авторського права та суміжних прав) Кримінального Кодексу України покарання за вчинення таких злочинів передбачає накладання штрафу від 3400 до 51000 гривень чи позбавлення волі терміном до 6 років.

Лише впродовж минулого року правоохоронними органами порушено понад 150 кримінальних справ за даним фактами, 27 осіб були визнані судами винними в їх вчиненні та засуджені до позбавлення волі на різні строки ув'язнення або стягнення штрафів.

Аналіз правозастосовної практики свідчить, що головною причиною кримінального чи адміністративного переслідування за вказаними справами є ігнорування керівництвом компаній вимог чинного законодавства та недооцінка ризиків настання юридичних наслідків.

Враховуючи викладене, звертаємось до Вас пропозицією вдосконалити систему внутрішнього контролю легальності використання програмного забезпечення та вжити невідкладних заходів у разі виявлення фактів його незаконного використання.

З рекомендаціями щодо забезпечення правомірності використання комп'ютерних програм у діяльності суб'єктів господарювання можна ознайомитись на офіційному сайті Державного департаменту інтелектуальної власності www.sdip.gov.ua.

Користуючись нагодою, дозвольте висловити Вам шире вдячність за порозуміння та сподівання на нашу подальшу плідну співпрацю.

Голова Державного департаменту
інтелектуальної власності

06.03.2009

М.В. Паладій

Відповідальність за використання нелегального програмного забезпечення

Наявність на комп'ютерах організації неліцензійного програмного забезпечення, навіть того, що не використовується, може привести до відповідальності за порушення авторських і суміжних прав. Законодавством України передбачена цивільно-правова, адміністративна та кримінальна відповідальність.

За цивільно-правовою відповідальністю організація, що порушила авторські та суміжні права, повинна відшкодувати збитки. Збитки визначаються як сукупна вартість коробкових версій програмних продуктів.

Адміністративна відповідальність настає, якщо сума збитків не досягає 1700 грн., за статтею 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. При цьому можуть бути вилучені комп'ютери відповідно до статті 265.

Стаття 51-2. Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності

Незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Стаття 255. Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення

У справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються органами, зазначеними в статтях 218 - 221 цього Кодексу, протоколи про правопорушення мають право складати:

1) уповноважені на те посадові особи: органів внутрішніх справ (частина перша статті 44, статті 44-1, 46-1, 51, 51-2, ...органів податкової служби (статті 51-2, 164, 164-5, 177-2);

10) державні інспектори з питань інтелектуальної власності (статті 51-2, 164-9, ...).

Стаття 265. Вилучення речей і документів

Речі і документи, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, виявлені під час затримання, особистого огляду або огляду речей, вилучаються посадовими особами органів, зазначених у статтях 234-1, 234-2, 244-4, 262 і 264 цього Кодексу. Вилучені речі і документи зберігаються до розгляду справи про адміністративне правопорушення у місцях, що їх визначають органи (посадові особи), яким надано право провадити вилучення речей і документів, а після розгляду справи, залежно від результатів її розгляду, їх у встановленому порядку конфіскують, або повертають володільцеві, або знищують, а при оплатному вилученні речей – реалізують. ...

Якщо сума збитків перевищує 1700 грн., то може наступити кримінальна відповідальність за статтею 176 Кримінального кодексу України, яка передбачає покарання аж до позбавлення волі строком до 6 років..

Стаття 176. Порушення авторського права і суміжних прав

1. Незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення,

розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі, -

караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, -

караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, -

караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого та з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувалися для їх виготовлення.

Примітка. У статтях 176 та 177 цього Кодексу матеріальна шкода вважається завданою в значному розмірі, якщо її розмір у двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі - якщо її розмір у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі - якщо її розмір у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Рекомендації щодо забезпечення правомірності використання комп'ютерних програм у діяльності суб'єктів господарювання

Ці Рекомендації спрямовані на впорядкування процесу використання комп'ютерних програм і комп'ютерної техніки з попередньо встановленими комп'ютерними програмами суб'єктами господарювання України з метою створення ними системи внутрішнього контролю за використанням комп'ютерних програм, дотримання вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Рекомендації можуть бути використані для розробки і затвердження керівником суб'єкта господарювання внутрішнього документу, обов'язкового для виконання працівниками - Правил використання комп'ютерних програм (далі - Правила).

1. Загальні положення

1.1. У цих Рекомендаціях терміни вживаються у такому значенні:

договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності на комп'ютерну програму - договір, у якому одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або в повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах;

договір про створення за замовленням і використання комп'ютерної програми - договір, у якому одна сторона (програміст) зобов'язується створити комп'ютерну програму відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установлений строк;

комп'ютерна програма - набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах);

комп'ютерна програма вільного користування - комп'ютерна програма, що розповсюджується на умовах ліцензії, що надає користувачеві дозвіл на: використання програми з будь-якою метою; доступ до програмного коду; будь-які дослідження механізмів функціонування програми; використання механізмів (принципів) функціонування будь-яких довільних частин коду програми для створення інших програм та (або) адаптації до потреб користувача; відтворення програми і розповсюдження копій програми будь-яким способом та в будь-якій формі; зміни і вільне розповсюдження як оригінальної програми, так і зміненої, за тими самими умовами, під які підпадає і оригінальна програма;

контрольна марка - це спеціальний знак, що дає право на розповсюдження примірників комп'ютерних програм, баз даних. Контрольна марка є самоклеїним знаком одноразового використання, зовнішній бік якого має спеціальний голографічний захист.

ліцензійна комп'ютерна програма - це комп'ютерна програма, яка вводиться в обіг, розповсюджується і використовується з дотриманням вимог чинного законодавства, в обсягах, формах і способами, прямо зазначеними в ліцензії;

ліцензійний договір - договір, у якому одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання комп'ютерної програми (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог чинного законодавства;

ліцензія (ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності) - це письмове повноваження на використання комп'ютерної програми в певній обмеженій сфері, надане особою, яка має виключне право дозволяти використання комп'ютерної програми. Ліцензія на використання комп'ютерної програми може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону;

неліцензійна комп'ютерна програма - це комп'ютерна програма, яка використовується у будь-якій формі і будь-яким способом без відповідного дозволу особи, якій належать майнові права інтелектуальної власності на цю програму;

примірник комп'ютерної програми - це копія комп'ютерної програми, яка виконана в будь-якій матеріальній формі;

1.2. Комп'ютерна програма є об'єктом авторського права й охороняється як літературний твір у відповідності до чинного законодавства. З моменту створення комп'ютерної програми її автору належать майнові та особисті немайнові права. Майнові права на комп'ютерну програму належать її авторові, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Будь-яка особа, яка бажає використовувати комп'ютерну програму, повинна отримати дозвіл на використання цієї програми.

1.3. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності може здійснюватись на підставі одного з таких документів: ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності; ліцензійного договору; договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності; іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

1.4. Використання твору без дозволу автора є порушенням авторського права. Порушення авторського права, у тому числі невизнання цього права чи посягання на нього, тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством. Незабезпечення дотримання законодавства може бути підставою для притягнення керівника суб'єкта господарювання та/або іншої відповідальної особи до відповідальності.

1.5. Працівники суб'єкта господарювання зобов'язані дотримуватися законодавства з питань правової охорони комп'ютерних програм та використовувати комп'ютерні програми в обсязі, формі, способом, визначеними в ліцензії або в ліцензійному договорі, або в іншому договорі щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

2. Відповідальні особи та їх обов'язки

2.1. Відповідальним за дотримання вимог законодавства під час використання комп'ютерних програм суб'єктом господарювання є його керівник.

Керівник суб'єкта господарювання може призначити уповноважену ним особу (осіб), відповідальну за інформаційно-технічне забезпечення суб'єкта господарювання.

Керівник суб'єкта господарювання або уповноважена ним особа забезпечують дотримання положень цих Правил при використанні комп'ютерних програм і комп'ютерної техніки з попередньо встановленими комп'ютерними програмами.

У випадках, передбачених пунктом 2.3 Правил, працівники суб'єкта господарювання несуть персональну відповідальність за порушення авторських прав на комп'ютерні програми.

2.2. Керівник суб'єкта господарювання та/або уповноважена ним особа:

- визначає потреби в придбанні нової комп'ютерної техніки і комп'ютерних програм;
- забезпечує ведення обліку комп'ютерної техніки і комп'ютерних програм, що придбаваються та використовуються;
- організовує роботу із створення архівів примірників комп'ютерних програм і збереження супровідної документації до них, зокрема ліцензії або ліцензійного договору, або іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на ці комп'ютерні програми;

- забезпечує проведення інвентаризації комп'ютерних програм, що використовуються суб'єктом господарювання;

- контролює встановлення комп'ютерних програм та їх використання користувачами комп'ютерної техніки, перевіряє наявність ліцензії або ліцензійного договору, або іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на ці комп'ютерні програми;

- з метою запобігання неправомірному використанню комп'ютерних програм проводить легалізацію комп'ютерних програм, тобто забезпечує приведення використання наявних комп'ютерних програм у відповідність до вимог законодавства про авторське право шляхом заміни неліцензійних примірників комп'ютерних програм на ліцензійні;

- організовує проведення планових та позапланових перевірок правомірності використання комп'ютерних програм;

- організовує проведення інструктажу, навчання співробітників суб'єкта господарювання правилам роботи з комп'ютерною технікою і комп'ютерними програмами та дотримання авторських прав на комп'ютерні програми.

2.3. Для забезпечення персональної відповідальності працівників суб'єкта господарювання за правомірне використання комп'ютерних програм проводяться наступні заходи:

- закріплення за кожним працівником робочого комп'ютера;

- попередження працівника під розпис про персональну відповідальність за самовільне встановлення неліцензійних комп'ютерних програм.

3. Придбання комп'ютерних програм і комп'ютерної техніки з попередньо встановленими комп'ютерними програмами

3.1. При закупівлі комп'ютерних програм чи їх отриманні на безоплатній основі суб'єкти господарювання мають:

- набувати виключно ліцензійні примірники комп'ютерних програм або примірники комп'ютерних програм вільного користування, які мають бути забезпечені документацією, що підтверджує правомірність їх використання згідно з ліцензією або ліцензійним договором, або іншим договором щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності чи належність до комп'ютерних програм вільного використання;

- отримувати від постачальника документальне підтвердження правомірності використання комп'ютерних програм, зокрема ліцензію або ліцензійний договір, або інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності чи належності до комп'ютерних програм вільного використання. Примірники комп'ютерних програм, що реалізуються на дисках для лазерних систем зчитування (CD-дисках), мають бути марковані контрольними марками згідно з вимогами Закону України "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних";

3.2. У разі придбання комп'ютерної техніки з попередньо встановленими на жорсткі диски комп'ютерними програмами суб'єкти господарювання зобов'язані дотримуватись вимог щодо правомірного використання комп'ютерних програм, зазначених у пункті 3.1 Правил.

4. Облік комп'ютерних програм

4.1. Для здійснення контролю за наявністю, збереженням та обігом комп'ютерних програм на кожен комп'ютер суб'єкта господарювання в тижневий строк після введення його в експлуатацію оформлюється картка обліку комп'ютерної техніки із зазначенням

установлених комп'ютерних програм, яка зберігається протягом усього строку експлуатації комп'ютера.

Картка обліку ведеться в електронній та/або паперовій формах і повинна містити такі відомості:

- інформацію про користувача(ів), за яким(и) закріплено комп'ютерну техніку;
- технічні параметри комп'ютерної техніки, що експлуатується;
- назву, вид, версію кожної встановленої програми, дату її придбання та встановлення, найменування виробника чи розповсюджувача примірників цієї програми, реквізити ліцензії або ліцензійного договору, або іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

4.2. Закріплення комп'ютерної техніки суб'єкта господарювання за користувачем повинно бути документально оформлене. У разі зміни користувача, за яким закріплена комп'ютерна техніка, до картки обліку вноситься відповідний запис.

4.3. Установлення комп'ютерних програм, їх переустановлення чи видалення здійснюється лише за погодженням з керівником суб'єкта господарювання або особою, яка відповідає за інформаційно-технічне забезпечення суб'єкта господарювання.

4.4. Бухгалтерський облік нематеріальних активів, у тому числі комп'ютерних програм, здійснюється на підприємствах та організаціях усіх форм власності відповідно до „Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 „Нематеріальні активи“, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242 та інших нормативно-правових актів Міністерства фінансів України, які регулюють питання зарахування на бухгалтерський облік нематеріальних активів, зокрема, об'єктів права інтелектуальної власності. Для бюджетних установ бухгалтерський облік здійснюється згідно з Інструкцією з обліку необоротних активів бюджетних установ, затвердженою наказом Державного казначейства України від 17.07.2000 № 64.

5. Проведення інвентаризації комп'ютерних програм

5.1. Суб'єкти господарювання щорічно проводять планову інвентаризацію комп'ютерних програм, що використовуються, визначають вимоги до комп'ютерних програм, які мають застосовуватись для задоволення потреб цих суб'єктів, та визначають необхідну кількість комп'ютерних програм для задоволення таких потреб. При цьому комп'ютерні програми, які не підлягають легалізації через моральну застарілість, невідповідність стандартам, тощо, виводяться з експлуатації.

5.2. У процесі інвентаризації перевіряються: наявні комп'ютерні програми; документація, що підтверджує правомірність використання комп'ютерних програм, та інші питання, які можуть бути включені до програми інвентаризації.

5.3. Результати інвентаризації оформлюються актами інвентаризації комп'ютерних програм і зберігаються суб'єктом господарювання протягом 3 років.

6. Контроль за використанням комп'ютерних програм

6.1. Керівник суб'єкта господарювання та/або уповноважена ним особа організовує проведення планових і позапланових перевірок використання комп'ютерних програм з метою виявлення випадків невідповідності їх використання положенням чинного законодавства і цих Правил та виявлення фактів використання неліцензійних примірників комп'ютерних програм.

При виявленні фактів використання неліцензійних примірників комп'ютерних програм з'ясовуються причини й умови, які привели до встановлення цих програм, та вживаються заходи щодо припинення використання неліцензійних комп'ютерних програм.

МЕТОДИКА

аудиту програмного забезпечення

1. Загальні положення

Мета запропонованої методики полягає у забезпеченні збору найбільш повних відомостей про програмні засоби, встановлені на комп'ютері, що підлягає аудиту.

2. Складення списку програмних засобів, що експлуатуються

Складення списку програмних засобів, що експлуатуються на комп'ютері провадиться у три етапи.

2.1. Пошук операційних систем, що встановлено на комп'ютері

На *першому етапі* виявляються операційні системи, під керуванням яких працюють прикладні програмні засоби. Таких систем на кожному комп'ютері може бути більше, ніж одна. Ця операція виконується вручну. Послідовність дій має бути такою.

2.1.1. Виконати первинний аналіз операційного середовища при завантаженні комп'ютера. Формальною ознакою наявності кількох операційних середовищ є стартове меню, яке вказує на можливість вибору однієї з кількох операційних систем.

2.1.2. При відсутності стартового меню перевірити можливість завантаження альтернативного операційного середовища за допомогою відповідної комбінації службових клавіш. Наприклад, для Windows 95 або 98 потрібно до завантаження операційної системи натиснути клавішу F8. При цьому стартове меню з'являється незалежно від конфігурації системного файлу MSDOS.SYS. Далі треба перевірити наявність у цьому меню пункту "Previous version of MS DOS" (попередня версія MS DOS). У разі наявності такого пункту операційну систему MS DOS слід вважати присутньою на комп'ютері.

2.1.3. Виконати пошук службових файлів, характерних для різних операційних середовищ. Так, для операційних систем Windows NT та Windows 2000 є характерною присутність файлу NTDETECT.COM, а конкретний тип операційної системи наведений у текстовому файлі BOOT.INI. Для Windows 95 та 98 характерною ознакою є текстовий файл MSDOS.SYS, у кінці якого вказано номер версії операційної системи, тощо. Версію операційної системи фірми Microsoft можна також визначити, відкривши пункт "О программе" закладки "Справка" файлового менеджера Windows.

2.2. Пошук програмних продуктів, що зареєстровані у системному реєстрі

На *другому етапі* виявляються додатки, що встановлені штатним порядком і зафіксовані у системному реєстрі операційної системи. Якщо комп'ютер працює під керуванням операційної системи Windows 95, 98, NT, 2000, Me та XP, ця операція **може виконуватися за допомогою програми "Аудит програмного забезпечення", розробленою НДІАСБ**. Послідовність робіт має бути такою:

2.2.1. Запустити програму "Аудит програмного забезпечення 2002" (виконавчий файл Audit.exe — у додатку) з дискети на комп'ютері, що підлягає аудиту .

2.2.2. Після появи головного вікна програми "Аудит програмного забезпечення 2002" вибрати пункт меню "Файл | Аудит", або натиснути мишкою кнопку-прискорювач "Аудит"

У головному вікні програми з'явиться список програмних засобів, що зареєстровані у системному реєстрі, та номери їх версій. Останнє є дуже суттєвим, бо різні версії програмних продуктів мають різну вартість. Наявність на комп'ютері версії програми, що не підтримується виробником, не є підставою вважати останню легальною. Така версія має бути або замінена на нову, або видалена з комп'ютера.

2.2.3. Вибрати пункт меню "Файл | Зберегти результати" або ж натиснути мишею кнопку-прискорювач "Зберегти результати". При цьому з'явиться стандартне діалогове вікно для збереження списку знайдених програмних засобів у вигляді текстового файлу

2.2.4. Проаналізувати одержаний список з метою виявлення програмних продуктів, зареєстрованих у системному реєстрі. Дані про надбудови операційної системи, які з'являються, наприклад, при встановленні її старшої версії у той же каталог, де була встановлена попередня версія, ігноруються.

2.2.5. Перевірити працездатність знайдених програмних продуктів шляхом їх запуску. Непрацездатні програмні продукти також повинні бути занесені до списку або видалені, бо копіювання неліцензованих програмних продуктів також є порушенням авторського права.

2.3. Пошук програмних засобів, які відсутні в системному реєстрі

На *третьому етапі* виконується пошук програмних додатків, що встановлені нештатним порядком і не зареєстровані у системному реєстрі. Це можуть бути програмні додатки, що встановлюються прямим копіюванням. Операція пошуку виконується вручну. Послідовність робіт має бути такою.

2.3.1. На робочому столі виконати пошук піктограм, що не зв'язані з програмними продуктами, що знайдені згідно з п. 2.2 цієї методики.

2.3.2. Кликнути один раз правою кнопкою миші по першій зі знайдених піктограм. При цьому з'являється меню. У ньому треба вибрати пункт "Свойства" (Властивості) і кликнути лівою кнопкою. При цьому з'являється діалогове вікно "Свойства..." (Властивості). У цьому вікні треба знайти каталог, що містить виконавчий файл та службові файли програми і записати їх.

2.3.3. Перевірити працездатність програмного продукту, що пов'язаний зі згаданою піктограмою. Непрацездатний продукт має бути або замінений новою версією, або видалений з комп'ютера.

2.3.4. Повторити дії, вказані в п.п. 2.3.2 і 2.3.3, для всіх піктограм, знайдених згідно з п. 2.3.1.

2.3.5. Виконати пошук програмних продуктів, що не зареєстровані у системному реєстрі, у комбінованому списку пункту меню "Запуск програм".

2.3.6. Перевірити працездатність програмних продуктів, що містяться у комбінованому списку пункту меню "Запуск програм", але не були знайдені згідно п.п. 2.2, 2.3.1 ... 2.3.4. Непрацездатний продукт має бути або замінений новою версією, або видалений з комп'ютера.

2.4. Пошук інших програмних засобів

Виконання операцій згідно з п. 2.2, 2.3 дає змогу знайти більшість програмних засобів, встановлених на комп'ютері, що підлягає аудиту. Але вичерпні дані можна отримати тільки в результаті пошуку всіх виконавчих файлів, що встановлені на всіх логічних носіях комп'ютера, або ж містяться у архівах, за винятком системних каталогів операційної системи. Для цього треба виконати наступну послідовність дій:

2.4.1. Виконати пошук всіх виконавчих та пакетних файлів (з розширеннями *.EXE, *.COM і *.BAT) в усіх каталогах усіх логічних носіїв за винятком системних каталогів операційної системи.

2.4.2. Розгорнути архіви і повторити пошук згідно з п. 2.4.1

2.4.3. Вилучити з одержаного списку виконавчі файли програмних засобів, що були знайдені згідно з п. 2.2, 2.3.

2.4.4. Перевірити працездатність знайдених програмних засобів. Непрацездатний продукт має бути або замінений новою версією, або видалений з комп'ютера.

3. Аналіз результатів аудиту програмного забезпечення та визначення вартості його легалізації

Для визначення вартості легалізації програмного забезпечення керівник підрозділу, до якого відносяться комп'ютери, має виконати наступні дії.

3.1. Проаналізувати списки з метою визначення необхідності наявності того чи іншого програмного засобу на тому чи іншому комп'ютері. Програми, які не є обов'язковими для виконання основної роботи повинні бути видалені з комп'ютера.

3.2. Визначити необхідність заміни непрацюючих програмних продуктів новими версіями або видалення їх з комп'ютерів.

3.3. Визначається програмне забезпечення з безкоштовними ліцензіями. Такі програмні засоби виключаються зі списку для легалізації. Виключаються також демонстраційні версії програмного забезпечення.

3.4. Визначається програмне забезпечення, яке планується замінити альтернативним з безкоштовними ліцензіями. Таке програмне забезпечення виключається зі списку для легалізації. Цей пункт може виконати тільки висококваліфікований спеціаліст або зовнішня спеціалізована організація.

3.5. Визначається програмне забезпечення (особливо вартісне), яке планується використовувати сумісно кількома користувачами, наприклад за розкладом або за допомогою термінального доступу. Таке програмне забезпечення включається до списку для легалізації не на кожен комп'ютер, а тільки на сервер додатків.

Якщо планується використовувати термінальний доступ, необхідно включити до списку для легалізації сервер додатків. Крім того при відсутності локальної мережі необхідно передбачити кошти на її створення.

3.6. Звести одержані дані з метою визначення дійсно необхідної номенклатури і кількості програмних засобів, що підлягають легалізації.

3.7. Визначити орієнтовну вартість легалізації програмних продуктів . Вартість продуктів можна знайти на веб-сторінці Інформаційного центру ВТПП www.soft.vn.ua або за телефоном (0432) 53-03-13.

3.8. Скласти план легалізації та оформити необхідні документи

Рекомендації з формування плану переходу на ліцензійне програмне забезпечення

1. Загальні положення

Робочий план переходу на ліцензійне програмне забезпечення розробляється на підставі Закону України "Про авторське право і суміжні права" від 11 липня 2001 р. № 2627-III, Концепції легалізації програмного забезпечення та боротьби з нелегальним його використанням, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2002 р. № 247-р

Мета Плану полягає у забезпеченні необхідного перехідного періоду, протягом якого організація зможе поступово перейти на використання легальних програмних продуктів.

План повинен містити відомості про кожний комп'ютер, програмні засоби, що використовуються на ньому, та строки їх легалізації.

2. Вимоги до нового програмного забезпечення

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2002 р. № 247-р забороняється незаконне встановлення нового програмного забезпечення. Таким чином, все без винятку нове програмне забезпечення необхідно купувати у легальних розповсюджувачів. У Плані має бути також зазначено, що нові комп'ютери повинні вводитися в експлуатацію тільки з легальним ПЗ.

3. Проведення аудиту та паспортизації засобів обчислювальної техніки

На першому етапі легалізації проводиться аудит та паспортизація засобів обчислювальної техніки організації з присвоєнням індивідуального номера кожній одиниці техніки (створення карти комп'ютерного парку організації та програмного забезпечення, що знаходиться в експлуатації, як легального, так і нелегального). Результати заносяться в підсумкову таблицю 1.

В таблиці для кожного комп'ютера вказується набір програмних засобів (ПЗ), що експлуатуються на ньому. Таблиця заповнюється таким чином, що біля назви програмного засобу залишається місце для відмітки про дату проведення заміни на легалізовану версію, яка буде проставлятися у ході реалізації Плану. Для легальних програмних засобів вказується дата її придбання або дата проведення паспортизації. Після затвердження Плану керівником організації експлуатація програмних засобів, не внесених до таблиці 1, забороняється.

Індивідуальні номери повинні бути нанесені на корпуси комп'ютерів. За кожним комп'ютером повинна бути закріплена відповідальна особа, з дозволу якої проводиться інсталяція програмного забезпечення.

Таблиця 1

Інд №	Характеристи ка комп'ютера	Операційна система	Офісні додатки	Графічні додатки	Системи управління базами даних	Спеціалізова ні ПЗ	Інші ПЗ
Разом у т.ч. підлягає легалізації							

4. Визначення вартості легалізації програмного забезпечення.

Вартість визначається за середніми цінами програмних продуктів. Результати заносяться в таблицю 2. Значення стовпчиків 6,7,8 таблиці 2 отримують як результат множення значень стовпчиків 4,5 таблиці 2.

Таблиця 2

№ пп	Найменування програмного продукту	Тип	Ціна*	Кількість ПЗ, що підлягає легалізації	Сума, необхідна для легалізації у			
					2009	2010	2011	разом
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Операційні системи							
2	Офісні додатки							
3	Графічні додатки							
4	Системи управління базами даних							
5	Пакети перекладу та перевірки правопису							
6	Засоби розробки							
7	Бухгалтерські пакети							
8	Антивірусні програми							
9	Спеціалізовані програмні засоби							
Разом								

5. Встановлення строків переходу на легальне програмне забезпечення

Строки переходу визначаються фінансовим станом організації. **На цей термін використання неліцензійного програмного забезпечення повинно бути припинено.** Придбання ліцензій протягом поточного року повинно плануватися рівномірно

по кварталах з вказівкою конкретних комп'ютерів, програмне забезпечення на яких планується легалізувати за вказаний період. **В першу чергу повинне ліцензуватися ПЗ припинення використання якого неможливо із-за його використання безпосередньо в технологічному процесі та виробництві.**

Вартість витрат, які необхідні щоквартально на легалізацію програмного забезпечення, визначається шляхом ділення річної вартості легалізації програмного забезпечення на кількість кварталів. В рамках цих витрат виділяються комп'ютери з індивідуальними номерами, програмне забезпечення на яких буде легалізоване в поточному кварталі.

Результати заносяться в підсумкову таблицю 3.

Таблиця 3

Інд. №	Характеристика комп'ютера	2009 рік	2010 рік				2011 рік			
		кв.4	кв.1	кв.2	кв.3	кв.4	кв.1	кв.2	кв.3	кв.4
	Разом									

6. Контроль за ходом легалізації програмного забезпечення

Щоквартально відповідальними за легалізацію особами організації проводиться внутрішній аудит і складається звіт для керівника організації, в якому відображається стан легалізації програмного забезпечення в організації та виконання встановленого графіку переходу на легальне програмне забезпечення за індивідуальними номерами комп'ютерів. Повинна бути забезпечена можливість контролю за використанням програмного забезпечення на комп'ютерах за індивідуальними номерами.